

ефективності функціонування ПЭС следующие:

1. Содержательное описание задачи, связанной с оценкой эффективности, представляющее собой первый шаг на пути к ее формализации; уточнение степени и характера функциональной зависимости показателя эффективности от характеристик отдельных элементов системы и внешних условий; установление обобщенных параметров; определение требований по точности и достоверности искомых оценок; отбор релевантных факторов по априорным данным и т. д.

2. Определение условий испытаний с помощью факторного планирования и выбор соответствующих методов оценки искомых характеристик. При этом предусматривают использование различных способов получения информации о средствах и системе в целом (математическое моделирование, применение имитации).

3. Обоснование и выбор приемлемого состава и структуры необходимых математических моделей.

4. Планирование и организация модельных экспериментов, обоснование объема имитационных испытаний.

5. Обработка и калибровка математических моделей по результатам испытаний.

6. Оценка показателей эффективности.

Отличительной чертой данной модификации опытно-теоретического метода является то, что он позволяет оценивать как отдельные характеристики элементов и самой системы, так и характеристики системы в целом в виде показателя эффективности в широком диапазоне его изменения. При этом одновременно решается задача о наиболее рациональном использовании ограниченного количества натурных экспериментов, включая задачу увязки результатов экспериментов с результатами моделирования.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 658.012.32

Маркіна І.А.

Управління — могутній засіб втілення науково-технічних досягнень в знання, досвід і навички персоналу, раціонального поєднання фахівців як за функціональною взаємодією, так і за засо-

бами наукової організації праці з метою досягнення найбільшого економічного і соціального ефекту.

Саме необхідність удосконалювання системи управління підприємствами різних форм власності з застосуванням принципів наукового підходу визначила актуальність і обумовила необхідність дослідження не тільки практичних, а й теоретичних аспектів перебудови управління, що і обумовило мету наукового дослідження.

Враховуючи наукову спадщину фахівців різних галузей народного господарства, які займалися проблемами удосконалювання управління, слід відзначити, що до системи основних факторів інтенсифікації суспільства входять: наука — техніка — управління — освіта, при цьому наука є вихідним ланцюгом. Вона перетворює, революціонізує техніку, а з нею — і всю технічну й технологічну бази виробництва. Наука безпосередньо через техніку і технологію насичує знаннями трудовий персонал, озброює систему управління сучасними науково-технічними засобами.

Зв'язуючим, цементуючим ланцюгом системи факторів інтенсифікації є управління. Воно покликане раціонально організувати, забезпечити ефективне планування, функціонування і розвиток виробництва, науки, освіти, а головне — так побудувати взаємодію між ними, щоб найновіші наукові досягнення своєчасно втілювались в техніку і технологію, а ці останні — щоб, в свою чергу, своєчасно насичували виробництво.

Сучасні можливості господарювання винятково великі, проте ми не завжди їх належною мірою використовуємо. Завдання полягає в тому, щоб повною мірою розкрити і реалізувати ці можливості, щонайкраще використовувати трудові, матеріальні та фінансові ресурси. Інакше кажучи, актуальною є задача вдосконалення управління у всіх ланках народного господарства в територіальному та галузевому розрізах.

Нове сторіччя з впевненістю можна назвати віком управління. Потіки інформації настільки великі й об'єкти управління настільки складні, що значні результати можуть бути досягнуті тільки за рахунок правильної організації виробництва та за рахунок знаходження оптимального варіанта в управлінні ним. А тому діяльність людей стосовно управління виробництвом, що координує всі інші види діяльності, займає зараз особливе місце. Від результатів управління виробництвом безпосередньо залежить його успіх. Хиби в управлінні відразу ж призводять до простоїв робітників і устаткування, зниження продуктивності праці, подорожчання собівартості продукції, що випуска-

ється, погіршення фінансових результатів підприємства.

Останнім часом науковцями і практиками пророблена велика робота з удосконалення управління виробництвом. Проте незаповнених клітинок на сьогодні в управлінні більше, ніж заповнених. Так, недостатньо вивчені теоретичні аспекти проблем управління, ще не визначився в повну міру внутрішній зміст науки управління.

Теоретичні й практичні питання управління господарством нагальною проблемою висувають удосконалення теорії управління. Без рішення питання про те, чи можлива самостійна наука управління, в даний час неможливо правильно розгорнути дослідження в галузі управління. Навіть розробка настільки необхідної сьогодні комплексної програми дослідження проблем управління вченими різних галузей наук потребує визначеної концепції щодо системи наук про управління й місця в ній теорії управління.

Без вирішення питання змісту теорії управління все сутужніше стає забезпечити належний рівень науковості в практиці господарського управління. Управління перетворюється в науку, і цю науку необхідно швидше й глибше опанувати, завзято цьому вчитися. Щоб наука управління зіграла важливу роль у вдосконаленні практики управління, щоб організувати підвищення кваліфікації господарських кадрів, необхідно чітко уявлення про предмет і зміст цієї науки, тобто необхідна концепція теорії управління.

Розвиток теорії і практики управління в Україні все більш підтверджує недостатність чисто економічного підходу до управління, неприпустимість ігнорування в управлінні соціальних, психологічних, юридичних та інших аспектів. Комплексний підхід до проблем господарської реформи і раціоналізації управління також потребує цілком чіткого розуміння системи проблем управління, визначення предмета й змісту самої теорії управління. Недостатня координація проблем управління повинна бути посилена, потрібна глибока спеціалізація всього процесу — від теоретичних досліджень до розробки рекомендацій їх впровадження.

В умовах сьогодення проблемами управління займаються математики, економісти, інженери, статистики, юристи тощо. Представники кожної науки вважають, що управління — їхня галузь. Тому в організації наукових досліджень виникли теоретична роз'єднаність і методологічна плутанина.

"Шанувальники" техніки вважають, що достатньо застосувати комп'ютерну техніку — і всі труднощі управління будуть вирішені, а це зна-

чить, що спостерігається іноді зайвий техніцизм у трактуванні проблем управління. Основна складність нині та в доступній для огляду перспективі — наукове формулювання проблем і їхньої реалізації.

Існують "ультраматематичні" погляди, згідно з якими економіко-математичне забезпечення рекомендується як єдина суть управління. Не випадково ми спостерігаємо односторонній розвиток теорії автоматизації — в основному по лінії технічних систем, а організаційні аспекти системи відстають, тому що немає ще надійного математичного апарата, спроможного нормалізувати організаційно-економічні процеси, — математики тут у боргу перед економістами.

Одна з типових хиб — вузьке тлумачення задачі удосконалювання управління, коли її зводять тільки до впровадження мережних графіків, економіко-математичних моделей і до скорочення штатів. Нерідко порушується логіка раціоналізації. Наприклад, покращують форму документа, хоча попередньо треба вирішити, чи потрібний взагалі цей документ.

При удосконалюванні управління в наш час порушуються пропорції: одним проблемам (функціям, підрозділам) приділяється багато уваги, іншими займаються від випадку до випадку, а треті — взагалі залишаються забутими.

В умовах ускладнення суспільства різко підвищується значення оволодіння методами управління виробництвом. Якщо управлінські процеси здійснюються за допомогою належних методів, то і результати праці в керованій системі відповідають поставленим задачам і навпаки. Таким чином, управління охоплює дуже складну сферу людських відносин (економічних, психологічних, юридичних і ін.). Якісні методи удосконалювання управління виробляються на основі знань його закономірностей, а тому удосконалювання управління — це постійний шлях і вирішальний метод наукової організації управління.

Всебічний аналіз систем управління підприємством і виявлення тенденцій їх розвитку створює надійну основу для розробки заходів щодо перебудови й раціоналізації її елементів. Проте розробка довгострокових концепцій і тенденцій розвитку за результатами висновків аналізу завжди буде носити обмежений характер, тому що вона пов'язана рамками сформованих структур.

Це обмежує склад заходів щодо раціоналізації системи управління і в більшій мірі орієнтує на зберігання традицій, ніж на забезпечення органічної єдності окремих ланок і повного врахування народногосподарських інтересів.

Найбільш радикальну перебудову системи управління забезпечує орієнтація на концепцію, розроблену поза зв'язком зі сформованою структурою і спрямовану на досягнення обраної мети розвитку, яка враховує теоретико-методологічні розробки та прогресивний світовий досвід удосконалювання управління. Це — найважливіше методологічне положення при формуванні і розвитку систем управління.

Одним із центральних методологічних питань удосконалення системи управління є вибір об'єктивно правильних меж базових об'єктів її проектування та прогнозування. З огляду на прогресивні тенденції і досвід розвитку систем управління за об'єкт розвитку системи виправдано приймати повний цикл як процесу виробництва підприємства, так і процесу управління. У цьому випадку забезпечується цілісність виробничо-господарських систем і їхнього управління, створюються передумови для раціональної розмаїтості організаційних форм об'єктів, організаційних структур управління виробничо-господарських систем і орієнтації всіх структурних елементів системи на кінцеві результати їхньої діяльності. Проте кожна ланка системи одержує можливість розвиватися як економічно самостійна одиниця.

Отже, при формуванні систем управління і їхнього вдосконалювання об'єктом дослідження повинен бути не якийсь окремий об'єкт, а господарська система, в рамках якої реалізується повний цикл виробництва й управління, а функції кожного об'єкта пов'язані з частиною цього процесу. У цьому випадку забезпечується раціональна диференціація видів виробничо-господарських об'єктів і функцій управління. При формуванні виробничих систем структура кожного об'єкта розглядається як відкрита, тобто така, що користується послугами (продукцією, інформацією) інших організацій і в процесі виробництва, і для відтворювальних процесів.

Важливою стороною методології розвитку систем управління є вибір вихідної точки формування концепції. Об'єктивною основою формування виробничо-господарських систем будь-якого типу і їхніх систем управління можуть бути, як показує досвід, орієнтація на задоволення певного кола народногосподарських потреб, прагнення зайняти певне місце на ринку. При цьому склад і спеціалізація ланок виробничої системи, тип її структури і систем управління залежать від розмаїтості продукції, що задовольняє потреби, від масштабів її виробництва, порядку розподілу і споживання.

Цей підхід може бути застосований для систем різного рівня — від галузі і регіону до окремого підприємства.

З метою обґрунтування складу, перспектив розвитку концентрації, спеціалізації і комбінування виробництва й раціоналізації зв'язків між самостійними підприємствами і їхніми ланками при формуванні структури будь-якої виробничої системи вона повинна бути обґрунтована. З цією метою доцільно проводити техніко-економічне обґрунтування створення і розвитку всієї системи і кожного підприємства та розробляти спеціальну програму, в якій слід визначати послідовність робіт з перетворення всіх підприємств і їхніх ланок (нових або раніше чинних) у єдиний комплекс, що відображає загальні економічні інтереси з виробничо-технічною, економічною і соціальною єдністю. У цьому випадку забезпечується раціональне сполучення врахування економічних інтересів виробничо-господарських організацій, орієнтації на конкретних споживачів і об'єктивних виробничо-технічних і організаційних умов процесів як виробництва, так і управління.

Можливість застосування наукового підходу до удосконалювання процесу управління підприємством різних форм власності повинна сприяти розробці та контролю за реалізацією програм створення таких систем, які стали обов'язковими майже в усіх країнах світу та нагальними у всіх регіонах і галузях нашої країни. Для надання допомоги практичним робітникам повинні бути підготовлені методики розробки програм, функціонувати спеціалізовані інноваційні організації, в ряді випадків в апараті управління значних систем необхідними є спеціальні підрозділи з реалізації таких програм — відділи удосконалювання організації виробництва й управління.

Перевагами проектів удосконалювання управління, формування і розвитку виробничо-господарських систем є їхня комплексність, тому що вони включають обґрунтування:

форм громадської організації виробництва в об'єкті, тобто обґрунтування раціонального рівня спеціалізації, концентрації, комбінування виробництва і кооперованих зв'язків;

раціонального рівня централізації управлінських і, в першу чергу, господарських функцій;

раціонального числа рівнів (щаблів) системи управління;

типу структури управлінського апарату — функціонального поділу праці, співвідпорядкованості підрозділів, наявності програмно-цільових і об'єктивних структурних підрозділів;

організації управлінських процесів, в т. ч. функціональних зв'язків, інформаційного й технічного забезпечення процесів управління;

госпрозрахункового статусу, прав, відповідальності кожної виробничої ланки й підрозділу апарату управління.

У цьому випадку вже в проєкті проводиться комплексна ув'язка економічного механізму й організації управління.

З метою успішного розвитку структур виробничо-господарських об'єктів особливо важливим є проведення попереднього техніко-економічного обґрунтування рішень, що розробляються, їхнє широке обговорення та вибір найкращих умов варіанта. Це потребує розробки критеріїв оцінки ефективності структурних рішень, методів моделювання й діагностики виміру організаційних структур управління, методів проєктування й адаптації структур до вимог ринку і нововведень у виробництві.

Умови сьогодення дозволяють впевнено стверджувати, що почався етап формування систем підприємств, які складаються з організацій різного виду, кожна з яких ефективна в певних умовах. Успішна робота в цьому напрямку залежить, по-перше, від чіткого опису різноманітних видів організацій і, по-друге, від обґрунтування чинників їхнього формування й умов ефективної дії. Для цього доцільно розробити типологію (класифікацію) виробничо-господарських організацій.

Запорукою успіху діяльності з удосконалювання системи управління є її системний характер, що реалізується, по-перше, при систематичній роботі в даній галузі; по-друге, при узгодженій роботі на всіх рівнях управління; по-третє, при органічному ув'язуванні розвитку організаційних структур, матеріально-технічної бази та економічного механізму управління.

Сформована організаційно-виробнича структура стає об'єктивною основою для обґрунтування раціональної ступінчастості структури управління, зокрема, рівня централізації основних функцій управління, глибини їхньої спеціалізації і форм кооперування. При цьому обґрунтовується склад спеціалізованих господарських організацій, що можуть на госпрозрахункових засадах надавати управлінські послуги підприємствам однієї або різних виробничо-господарських систем; визначається склад внутрішньосистемних управлінських ланок і структура органів управління на кожному об'єкті; виділяються найбільш стійкі зв'язки, характерні для певних етапів розвитку, а на їхній основі формуються інституціональні структури і тимчасові, цільові, неформальні утворення.

Завершує формування виробничо-господарської системи як цілого — обґрунтування госпрозрахункового статусу кожної з її ланок (об'єднань, підприємств, асоціацій тощо) та госпрозрахункових форм їхньої взаємодії.

Самостійною методологічною вимогою до удосконалювання системи управління є цільова спрямованість та ітеративність цього процесу. Загальну логіку процесу удосконалювання визначає вихідна точка процесу, проте для забезпечення гармонійного ув'язування всіх елементів системи управління часто виникає необхідність зміни (коригування) базових елементів при формуванні надбудовних. Так, вибір типу організаційних структур управління активно впливає на розвиток виробничої структури системи, формування нових методів і важелів економічного механізму, часто викликає необхідність створення нових підрозділів системи управління, деталізації або інтеграції окремих її ланок.

Одне з найбільш складних і практично важливих питань методології удосконалювання систем управління пов'язане з забезпеченням стабільності її структурних елементів і динамізмом процесів. Для цього в системі управління потрібно формувати спеціальні компенсаційні механізми типу програмно-цільових структур, асоціацій, спеціальних підсистем економічного механізму тощо.

Важливим елементом методології розвитку систем управління є безперервність її розвитку, тобто послідовна реалізація довгострокових концепцій у плани і проєкти при уточненні самих концепцій на базі новітніх досягнень науки та практики управління.

Викладені методологічні положення доцільно реалізувати шляхом формування системи характеристик і параметрів стану та оцінки ефективності систем управління і методики проведення аналізу та обґрунтування її розвитку в різних виробничо-господарських системах.

Враховуючи діалектичне поєднання наукових наробок фахівців та досвід їх використання практиками, є сенс відзначити, що на основі єдиної методології побудови механізму управління здійснюється процес деталізації і конкретизації форм, що носить послідовно-східчастий характер переходу від одного (більш високого) рівня до іншого (нижчого). Тому можна зробити висновок, що механізм управління кожного рівня формується не тільки (і часто навіть не стільки) чинним, але й усіма вищими рівнями ієрархічної системи управління за галузевою приналежністю.

З цих позицій найбільш важливі задачі суб'єкта управління об'єктів основної ланки по

формуванню й удосконалюванню механізму управління з метою підвищення його впливу на ефективність виробництва полягають в наступному:

1. Рациональне використання форм і методів управління, розроблених на вищих рівнях управління (народне господарство, галузь, підгалузь) з метою регламентації діяльності об'єкта, його структурних підрозділів і системи управління.

2. Приведення структури механізму управління підприємства у відповідність зі структурою механізму управління вищого організаційного (галузевого, територіального) рівня для забезпечення їхньої взаємоузгодженості й спрямованості на досягнення оптимальних кінцевих результатів.

3. Розробка таких форм і методів управління, що не визначені вищими рівнями управління, але необхідні для формування цілісної системи управління підприємством. Інакше кажучи, це "включення" відсутніх елементів у єдину модель механізму управління з метою чіткого функціонування і забезпечення максимального (в даних конкретних умовах) посилення його впливу на економічність управління й ефективність виробництва.

4. Визначення для нижчих рівнів (підприємства, виробничих одиниць тощо) таких форм і методів управління, що в найбільшій мірі узгоджуються з механізмом управління цілісної економічної системи (об'єднання, підприємства). Відсутність належного ув'язування цих механізмів часто призводить до невиправданих втрат, не забезпечує зацікавленості персоналу в прийнятті і виконанні напружених задач, прискоренні науково-технічного прогресу, підвищенні економічності управління, ефективності виробництва та якості роботи.

5. Реалізація постійної роботи з виявлення напрямків удосконалювання механізму управління для забезпечення функціонування підприємства як єдиного виробничо-господарського комплексу. При цьому повинні широко використовуватися результати науково-дослідних розробок, економічних експериментів і передового досвіду.

Слід відзначити, що підсистеми комплексної програми перебудови системи управління підприємства — це напрямки удосконалювання управління, куди повинно включатися проведення науково-дослідних робіт з даної проблеми, розвиток організаційних структур, методів, техніки, технології управління, підвищення кваліфікації персоналу і рівня організації їхньої праці, забезпечення системи управління необхідними ресур-

сами й інформацією, підвищення якості управління та керованості об'єкта управління тощо. У кожній підсистемі можна виділити комплекси однонаправлених заходів, до яких входять у якості елементів конкретні заходи. Наприклад, підсистема "Удосконалювання методів управління" може характеризуватися такими блоками, як розвиток економічних, соціально-психологічних і організаційних методів. Блок удосконалювання економічних методів управління може складатися, в свою чергу, з безлічі елементів — заходів, спрямованих на підвищення рівня і якості прогнозування, стимулювання, ціноутворення і т.ін.

Дослідження, проектні і розрахунково-аналітичні роботи з реалізації комплексного підходу характеризують зміст такої комплексної програми. У ній повинен бути передбачений весь склад робіт — від постановки цілі комплексної програми удосконалювання управління підприємством до практичної реалізації прийнятого рішення.

При цьому, як показали проведені дослідження, доцільно виділити за аналогією з приведеними в літературі підходами такі етапи:

1. Постановка цілі. Обґрунтовується цільова орієнтація комплексної програми удосконалювання управління. Здійснюється попередня розробка підходів і методів рішення проблеми.

2. Обстеження об'єктів управління. Відповідно до поставленої цілі визначається досягнутий рівень розвитку за звітними даними року, що передуює початку розробки комплексної програми. Для проведення всебічного аналізу використовуються показники концентрації виробництва, організаційно-технічного рівня, ефективності виробництва тощо, досліджуються тенденції і темпи розвитку.

3. Оцінка рівня організації й економічності систем управління. Порівнюються окремі показники, що характеризують організацію систем управління об'єктами та їхніми підрозділами. Досліджуються тенденції їхньої зміни при підвищенні організаційно-технічного рівня. Визначаються кількісні параметри співвідносності суб'єкта й об'єкта управління. Встановлюється вплив складу об'єднань і територіальної віддаленості виробничих одиниць від головного підприємства на організацію систем управління виробництвом. З урахуванням одночасного впливу всіх названих вище чинників розробляються нормативи показників організації й економічності систем управління об'єктами.

4. Оцінка рівня і темпів росту ефективності виробництва. Аналізуються результати виробни-

чо-господарської діяльності об'єктів за показниками ефективності виробництва. Розраховуються середньорічні темпи росту (зниження) показників за весь період функціонування. На основі використання економіко-математичних методів виявляються тенденції зміни середнього рівня показників ефективності виробництва. Досліджується вплив організаційно-технічного рівня й економічності систем управління на ефективність виробництва. На основі виконаних розрахунків визначаються резерви підвищення ефективності виробництва.

5. Дослідження перспектив розвитку систем управління. За даними прогнозу досліджуються перспективи їхнього розвитку для галузі, регіону, конкретного об'єкта.

6. Обґрунтування найважливіших напрямків удосконалювання. Виявляються резерви підвищення організаційно-технічного розвитку об'єктів, організації системи управління й ефективності виробництва. Досліджується ступінь досягнення за умови їхньої реалізації того рівня розвитку, що передбачений перспективними прогнозами. Здійснюється обґрунтований вибір з загальногалузевих позицій напрямків розвитку об'єкта.

7. Розробка комплексу заходів щодо удосконалювання управління. Відповідно до найважливіших напрямків розробляються конкретні заходи. Здійснюється попередня оцінка ефективності заходів, виявляється можливість ресурсного забезпечення їхньої реалізації.

8. Формування й оцінка альтернативних варіантів розвитку системи управління. Склад можливих варіантів повинен формуватися з позицій загальносистемного підходу на базі зведених розрахунків ефективності окремих заходів щодо розвитку. При цьому через обмеженість капітальних вкладень кожний з альтернативних варіантів підбирається з таким розрахунком, щоб не був перевищений запланований на цей період розмір витрат. Здійснюються розрахунки економічності ефективності і всебічна оцінка кожного з варіантів розвитку.

9. Вибір оптимального варіанта. Порівнюються всі альтернативні варіанти розвитку систем управління. За встановленим критерієм оптимальності вибирається найбільш доцільний проект.

Програми доцільно подавати в складі таких розділів:

1. Обґрунтування проблеми, на рішення якої орієнтована комплексна програма.

2. Характеристика цілі (підцілі) і визначених відповідно до ознаки спільності цілей програм елементів.

3. Опис етапів і складу робіт, що виконуються при розробці комплексної програми.

4. Оцінка досягнутого на період розробки рівня розвитку системи управління об'єкта.

5. Система цільових нормативів і показників.

6. Основні напрямки перспективного розвитку механізму управління галузі (регіону, підприємства) з їхньою конкретизацією для конкретного об'єкта.

7. Комплекс завдань і заходів щодо реалізації цілей, згрупованих відповідно до виділених елементів програми.

8. Розробка альтернативних варіантів розвитку систем управління.

9. Характеристика прийнятого програмного рішення (оптимального варіанта розвитку).

10. Загальна схема реалізації програми (послідовність і терміни здійснення основних етапів, програмних завдань і заходів, загальний період їхньої реалізації).

11. Ресурсна частина (потреба в трудових, матеріальних і фінансових ресурсах на впровадження заходів, джерела і термінів постачання ресурсів).

12. Регламентація порядку виконання комплексної програми (визначення органу, відповідального за повну реалізацію програми, і закріплення відповідальних виконавців за окремими етапами, завданнями та заходами).

13. Прийняття системи контролю за реалізацією програмного рішення і встановлення порядку коригування програми.

14. Оцінка ефективності реалізації комплексної програми.

15. Визначення основних показників програми, що входять до перспективних та поточних планів удосконалювання управління і використовують при розробці організаційних проектів розвитку підприємств.

Окремі етапи комплексу робіт з формування і реалізації комплексної програми потребують більш детальної розробки. Це, насамперед, стосується етапів I, II, III як найбільш трудомістких і найменш методично розроблених. Але ця проблема є метою подальшого наукового дослідження.

Дискусійним серед науковців є також питання: чи відносяться заходи удосконалювання організації виробництва до заходів удосконалювання управління.

Основні рішення відносно організації виробництва визначаються рівнем розвитку техніки і технології. І якщо ефективність діяльності робітників апарату управління визначати за кінцевими результатами функціонування об'єкта, а не за

оперативністю виконання документації і аналогічним показникам, то заходи щодо удосконалення організації чинного виробництва, пристосування його до конкретних умов можна розглядати як частину роботи з удосконалення управління. У даному випадку відбувається як би удосконалення об'єкта, підвищення його чутливості, податливості до керуючих впливів.

Для практичних цілей заходи стосовно удосконалення організації виробництва, що здійснюються з метою підвищення ефективності функціонування об'єкта і його керованості, доцільно розглядати як складову частину робіт з удосконалення управління.

У зв'язку з тим, що економічний об'єкт — самонастроювальна система управління, перебудова її структури в процесі функціонування, відповідно до термінології теорії управління, є складовою частиною управління. Управління системою покликано забезпечити її цілеспрямоване поводження при зовнішніх умовах, що змінюються. Це досягається її належною організацією, під якою слід розуміти структуру системи і засоби функціонування її елементів.

У системі, організація котрої однозначно визначена при її створенні, управління зводиться до забезпечення розрахункових значень її перемінних — внутрішнього стану і виходів — при відхиленнях зовнішніх умов і параметрів системи від розрахункових. Усе більш широке застосування одержує агрегатний принцип побудови системи управління, при якому структура системи рухлива і формується стосовно конкретних умов її функціонування.

Таким чином, є об'єкт, суб'єкт управління і засоби, канали впливу суб'єкта на об'єкт управління. Функціонування ж кожного з виділених компонентів системи потребує постійного удосконалювання.

Таким чином, практична програма удосконалювання управління підприємствами на науковій основі, що відповідає вимогам сучасного періоду господарської реформи, зводиться до трьох основних етапів:

1. Дослідження відносин і механізму управління на конкретних об'єктах (підприємствах, організаціях і підрозділах), узагальнення свого досвіду, досвіду родинних підприємств і удосконалювання на основі цього аналізу існуючої системи управління.

2. Розробка теоретичних проблем (формування теорії управління), заснованої на узагальненій практиці підприємств, вивченні історичного досвіду господарського будівництва, науково-

теоретичної спадщини в галузі організаційної науки, закордонної теорії і практики господарського управління. За своєю сутністю цей етап не буде простим підсумком знань, а являтиме собою синтез теорії і практики, що відноситься до минулого і чинного. При вивченні на цьому етапі проблем управління необхідно не тільки засвоїти фактичний матеріал (суму знань), а й опанувати творчими навичками дослідження, інакше кажучи, перед дослідниками стоїть задача не просто одержати суму знань, а виробити в собі спроможність створювати нове, раніше невідоме. Домогтися цього можна лише при глибокому оволодінні методами наукового дослідження.

3. Широке використання результатів теоретичних і експериментальних досліджень, що ведуться в наукових і навчальних закладах з метою подальшого удосконалювання управління.

Приведений перелік робіт не претендує на вичерпну повноту. Факторами, що обумовлюють цей висновок, є наступні: по-перше, деталізація робіт може бути продовжена; по-друге, просто деякі роботи можуть виявитися упущеними; по-третє, постійний розвиток управлінської науки виявляє нові напрямки робіт.

Разом з тим класифікацію можна вважати основою для упорядкування робіт з удосконалювання управління.

Як висновок, доцільно підкреслити, що нагальна проблема удосконалювання управління, про що йшла мова в наведеному дослідженні, є в умовах сьогодення ще досить актуальною і вимагає від науковців-менеджерів та практиків-керівників активного поєднання зусиль в розробці та впровадженні комплексних програм перебудови чинних і формування якісно нових систем управління, адекватних ринковим умовам господарювання.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТОВАРНОЇ КОН'ЮНКТУРИ: ГЕНЕЗИС ПРОБЛЕМИ І УТОЧНЕННЯ ЦІЛІ

УДК 338.12.017

Крамт О.А.

Для останнього десятиріччя функціонування вітчизняної економіки характерні настільки стрімкі темпи переходу до товарно-грошових відносин, що економічна теорія не встигає осмислити і дати